

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายเพื่อปฏิบัติหน้าที่ทำนองเดียวกันกับทนายความในคดีเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวกลางและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์การดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งในนานาอารยประเทศรวมทั้งประเทศไทย การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้ดำเนินตามแนวปรัชญาที่มุ่งแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) และช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้สามารถกลับตัวเป็นพลเมืองดีได้ เนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่ยังเยาว์วัยและยังไม่มีประสบการณ์ชีวิต มีโอกาสกระทำความผิดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรืออาจเป็นเพราะความลึกลับซ่อนเร้น หรือการขาดการศึกษา หรือปัญหาด้านอื่นๆ ดังนั้น เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดดังกล่าวจึงถือว่าเป็นผู้ที่ยังมีโอกาสรับปรุงแก้ไขเยียวยาฟื้นฟูให้กลับตนเป็นคนดีเพื่อกลับคืนสู่สังคมได้ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินคดีแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดดังกล่าวจำเป็นต้องมุ่งเน้นการคุ้มครอง เยียวยา แก้ไข และฟื้นฟู เพื่อให้มีโอกาสกลับเข้าสู่สังคมและปรับปรุงพัฒนาตนเองต่อไปได้ในอนาคต และการที่รัฐเข้ามาเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดแทนพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นวิธีการที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป รัฐจึงมีหน้าที่คุ้มครองเด็กและเยาวชนที่อยู่ในฐานะผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา ให้ต้องได้รับหลักประกันที่จำเป็นและเคารพสิทธิการได้รับความช่วยเหลือจากที่ปรึกษากฎหมาย โดยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวกลางและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 120 ได้บัญญัติให้ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้แก่เด็กและเยาวชนทุกกรณี หากเด็กและเยาวชนไม่มีที่ปรึกษากฎหมายทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนโดยมีผู้ให้ความช่วยเหลือในคดี และทำให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับ

การแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายโดยรัฐ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวกลางและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ยังมีประเด็นปัญหาซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน กล่าวคือ

ชั้นสอบสวน พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวกลางและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ไม่ได้บัญญัติให้มีการแจ้งสิทธิที่เด็กและเยาวชนจะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐในการได้รับการจัดหาหรือแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมาย ทำให้เป็นภาระหน้าที่ของเด็กและเยาวชนจะต้องดำเนินการจัดหาที่ปรึกษากฎหมายด้วยค่าใช้จ่ายของตนเองในชั้นสอบสวน ซึ่งขัดกับหลักการตามมาตรฐานสากลที่บัญญัติให้เด็กและเยาวชนมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐในการจัดหาที่ปรึกษากฎหมายให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย กล่าวคือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ข้อ 14 วรรคสาม (d)¹ บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าบุคคลนั้น และมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ด้วยตนเอง หรือด้วยความช่วยเหลือทางกฎหมายของทนายความ สิทธิที่บุคคลจะได้รับการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการมีทนายความ ในกรณีที่บุคคลนั้นไม่มีทนายความก็พึงได้รับการจัดทนายความให้ตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมโดยที่ผู้นั้นไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย” และกฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 15.1 บัญญัติได้เอาไว้ว่า “ตลอดการดำเนินคดีนั้น เด็กและเยาวชนมีสิทธิที่จะให้ที่ปรึกษากฎหมาย (legal advisor) เป็นตัวแทนหรือร้องขอความช่วยเหลือด้านกฎหมาย โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายของแต่ละประเทศ”² และกฎของ

¹ International Covenant on Civil and Political Rights , Article 14 3. (d) :

3. In the determination of any criminal charge against him, everyone shall be entitled to the following minimum guarantees, in full equality: (a) To be informed promptly and in detail in a language which he understands of the nature and cause of the charge against him;

(d) To be tried in his presence, and to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing; to be informed, if he does not have legal assistance, of this right; and to have legal assistance assigned to him, in any case where the interests of justice so require, and without payment by him in any such case if he does not have sufficient means to pay for it

² United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice ,Beijing Rules

15. Legal counsel, parents and guardians

15.1 Throughout the proceedings the juvenile shall have the right to be represented by a legal adviser or to apply for free

legal aid where there is provision for such aid in the country.

สหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ ค.ศ. 1996 (United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty) ข้อ 18 (a)³ บัญญัติว่า “เด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมมีสิทธิที่มีจำได้รับคำปรึกษาด้านกฎหมายและความช่วยเหลือด้านกฎหมายอื่นๆ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ” และหลักการและแนวทางของสหประชาชาติว่าด้วยการเข้าถึงการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems) กำหนดให้ผู้ถูกจับ ควบคุม คမ်းขัง และผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการแจ้ง (inform) สิทธิที่จะปรึกษาหารือกับทนายความ (right to consult with counsel) สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากทนายความในระหว่างการสอบปากคำหรือในระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณา (right to be assisted by an independent counsel while being interviewed and during other procedural actions)⁴

วิธีการแก้ปัญหาการจัดการที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนดังกล่าว คือ การแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวกลางและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 75 ให้มีการแจ้งสิทธิที่จะได้รับการจัดการที่ปรึกษากฎหมายให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแก่เด็กและเยาวชนก่อนมีการแจ้งข้อกล่าวหาหรือสอบปากคำ เพื่อเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานที่รัฐจำเป็นต้องรับรองและคุ้มครองให้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติและไม่ให้เกิดปัญหาการตีความกฎหมาย นอกจากนั้น อีกมาตรการหนึ่งที่จะทำให้เด็กและเยาวชนได้รับความคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการจัดการที่ปรึกษากฎหมายจากรัฐในชั้นสอบสวน คือ สมควรจะต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะทาง หรือมีการจัดตั้งโครงการให้ความช่วยเหลือในด้านการจัดการที่ปรึกษากฎหมายแก่เด็กและเยาวชนในชั้นสอบสวนโดยเฉพาะ หรือมีการกำหนดให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งทำหน้าที่ประสานงานในเรื่องการจัดการที่ปรึกษากฎหมายให้กับเด็กและเยาวชนในแต่ละจังหวัด โดยหากเทียบเคียงกับการจัดหาทนายความอาสาในคดีอาญาธรรมดา สภาพทนายความหรือกรรมการบริหารสภาพทนายความประจำภาค หรือประธานสภาพทนายความจังหวัดแล้วแต่กรณี จะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานในการจัดหาทนายความให้เข้าร่วมสอบสวนกับผู้ต้องหาโดยตรง หรือใน

³ United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty Section 18 (a)

“Juveniles should have the right of legal counsel and be enabled to apply for free legal aid, where such aid is available, and to communicate regularly with their legal advisers. Privacy and confidentiality shall be ensured for such communications”

⁴ United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems article 43 (a)

การจัดหา สหวิชาชีพ ของพนักงานสอบสวน จะมีหน่วยงานที่ชื่อว่าศูนย์อำนวยการคุ้มครองเด็กในคดีอาญา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นโดยสำนักงานอัยการสูงสุด ทำหน้าที่ประสานงานรับเรื่องการขอพนักงานอัยการไปร่วมสอบสวน โดยศูนย์อำนวยการคุ้มครองเด็กในคดีอาญามีการจัดตั้งครอบคลุมทั่วประเทศ ทั้งกรุงเทพและต่างจังหวัด เพื่ออำนวยความสะดวกแก่พนักงานสอบสวนในท้องถิ่นๆ ในการประสานงานขอความร่วมมือ หรือเทียบเคียงกับต่างประเทศ กล่าวคือ ประเทศแคนาดาที่ได้มีการจัดตั้ง The Office of the Children's Lawyer ซึ่งทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนด้านทนายความโดยเฉพาะทั้งในชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณาคดี หรือในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้มีการจัดตั้งระบบทนายความพิทักษ์สิทธิ์ หรือ Public Defender ขึ้นเพื่อช่วยเหลือในการจัดหาทนายความให้กับจำเลยทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และที่เป็นเด็กและเยาวชน เป็นต้น

ปัญหาในชั้นพิจารณาของศาล ในกรณีที่มีทนายความไม่มีที่ปรึกษาทนายความ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวกลางและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติเป็นบทบังคับให้ศาลจำเป็นต้องแต่งตั้งที่ปรึกษาทนายความให้แก่เด็กและเยาวชนเสมอโดยไม่มีข้อยกเว้นไม่ว่าเด็กและเยาวชนจะต้องการที่ปรึกษาทนายความหรือไม่ก็ตาม ส่งผลให้ในคดีเล็กน้อย เช่น คดีลักทรัพย์ หรือ คดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อย จะต้องมีการจัดตั้งที่ปรึกษาทนายความทุกกรณี ซึ่งไม่สอดคล้องกับโครงสร้างและลักษณะการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ที่จะต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ โดยไม่จำเป็นต้องมีวิธีพิจารณาอย่างเคร่งครัด แต่เป็นการดำเนินการในลักษณะการปรึกษาหารือภายในครอบครัว โดยศาลสามารถใช้มาตรการพิเศษเพื่อเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนออกจากวิธีพิจารณาในศาลได้ หรือในคดีที่มีความผิดเล็กน้อยซึ่งสามารถใช้มาตรการพิเศษได้ทันที จึงสมควรให้สิทธิของเด็กและเยาวชนในการที่จะไม่ต้องการที่ปรึกษาทนายความในคดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อยซึ่งไม่เกินความผิดลักทรัพย์ ได้ ภายใต้ความยินยอมของบิดา หรือมารดา หรือผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย ทั้งนี้ ศาลจะต้องเห็นว่าการที่เด็กและเยาวชนไม่มีที่ปรึกษาทนายความนั้นจะไม่กระทบต่อผลประโยชน์ของเด็กและเยาวชนด้วย ซึ่งในกฎหมายต่างประเทศ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศแคนาดา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การพิจารณาในศาลคดีเด็กและเยาวชนในประเทศดังกล่าวไม่จำเป็นต้องมีทนายความทุกครั้ง เว้นแต่เป็นคดีที่มีอัตราโทษร้ายแรง หรือการไม่มีทนายความนั้นจะกระทบต่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชน เนื่องจากการดำเนินคดีในศาลต่างประเทศจะเป็นลักษณะการปรึกษาหารือ ให้คำปรึกษาภายในครอบครัว ไม่เคร่งครัดเท่าคดีในศาลธรรมดา ดังนั้น ในประเทศไทยจึงสมควรแก้ไขหลักเกณฑ์การแต่งตั้งที่ปรึกษาทนายความในชั้นพิจารณาคดีให้มีความผ่อนคลายลง โดยการบัญญัติให้จำเลยที่อายุเกินกว่าสิบห้าปีแล้ว สามารถ

สิทธิในการที่จะได้รับการแต่งตั้ง ที่ปรึกษากฎหมายจากศาลได้ เฉพาะคดีที่เป็นความผิด หลุโทษหรืออัตราโทษไม่เกินความผิดหลุโทษ ซึ่งเป็นคดีเล็กน้อยที่สามารถไกล่เกลี่ยในชั้นศาล และใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ ซึ่งการสิทธิของเยาวชนนั้น สมควรจะต้องมีผู้ตรวจสอบการตัดสินใจสิทธิดังกล่าว ซึ่งเจตนารมณ์ของการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนจะ มุ่งเน้นการเยียวยาแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนโดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน เป็นสำคัญ ผู้เขียนจึงกำหนดให้ผู้ดูแลผลประโยชน์เด็กและเยาวชนได้ดีที่สุด คือบุคคลใน ครอบครัวหรือมีความใกล้ชิด กล่าวคือ บิดา หรือมารดา หรือผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัย อยู่ด้วย เป็นผู้มีหน้าที่ให้ความยินยอม เพื่อให้ตรวจสอบว่าการสิทธิของเยาวชนนั้นเป็นไปอย่าง รอบคอบและจะไม่ส่งผลเสียต่อเยาวชน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเยาวชนจะสิทธิ และได้รับความ ยินยอมจากบุคคลดังกล่าวแล้ว แต่หากศาลเห็นว่าการสิทธินั้นจะกระทบต่อผลประโยชน์ของ เยาวชน ศาลจะไม่อนุญาตให้สิทธิในการมีที่ปรึกษากฎหมายก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อสวัสดิภาพและ ประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ

ประเด็นของคุณสมบัติของที่ปรึกษากฎหมายที่รัฐจัดหาให้กับเด็กและเยาวชน ก็ยังมี ปัญหาในเรื่องคุณภาพและประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากคุณสมบัติของที่ปรึกษา กฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของ ที่ปรึกษากฎหมายการจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 นั้น ไม่ได้กำหนดให้ที่ปรึกษา กฎหมายจะต้องมีประสบการณ์การทำงานหรือผ่านการปฏิบัติหน้าที่ในศาลมาก่อน ส่งผลให้ที่ ประสงค์กฎหมายที่ศาลแต่งตั้งบางท่านเป็นผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะส่งผล กระทบต่อประสิทธิภาพในการช่วยเหลือหรือรักษาสีทธิของเด็กและเยาวชนที่ตนมีหน้าที่ รับผิดชอบ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงคุณสมบัติของที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้มี ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยหากเทียบกับต่างประเทศ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทัศนคติหรือที่ปรึกษา กฎหมายที่รัฐจัดหาให้กับผู้ถูกกล่าวหาในประเทศดังกล่าว นั้น ล้วนแล้วแต่จะต้องผ่านประสบการณ์ การทำงานหรือการปฏิบัติหน้าที่ในศาลมาก่อน โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษที่มุ่งเน้นความมี ประสิทธิภาพของทัศนคติที่รัฐจัดหาให้ที่สำคัญ โดยการกำหนดให้ทัศนคติที่รัฐจัดหาให้ จะต้องมีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ถูกกล่าวหาใน คดีอาญาได้ ตามหลักเกณฑ์การประกันคุณภาพที่ Access to Justice Act 1999 กำหนด นอกจากนั้น

ในประเทศสหรัฐอเมริกา คดี Strickland v. Washington ศาลได้วางหลักการที่สำคัญเกี่ยวกับประสิทธิภาพของทนายความเอาไว้ว่า จำเลยมีสิทธิที่จะมีทนายความที่มีประสิทธิภาพ (The effective assistance of counsel) โดยทนายความต้องมีคุณสมบัติที่มีความรู้ความสามารถและปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และจะต้องมีความสามารถที่จะช่วยเหลือผู้ถูกกล่าวหาได้ด้วย (Reasonably Competent Attorney) นอกจากนั้น ในหลักการและแนวทางของสหประชาชาติว่าด้วยการเข้าถึง การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems)⁵ ได้กำหนดให้คุณสมบัติของทนายความหรือผู้ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายสำหรับเด็กจะต้องมีการศึกษา การฝึกอบรม ทักษะ และประสบการณ์ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ ความร้ายแรงของคดี และความต้องการของเด็กและเยาวชนด้วย ประเทศไทยจึงควรนำแนวทางดังกล่าวมาปรับปรุงคุณสมบัติของที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง ให้มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะช่วยคุ้มครองเด็กและเยาวชนและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ โดยสมควรที่จะเพิ่มคุณสมบัติของที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้มีประสบการณ์การทำงานหรือมีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ในศาลเยาวชนและครอบครัวหรือศาลอื่นมาแล้ว นอกจากนี้ อาจมีมาตรการอื่นๆ เช่น การปรับปรุงหลักเกณฑ์การจ่ายค่าตอบแทน หรือปรับปรุงระบบสวัสดิการของที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง เพื่อจูงใจให้ที่ปรึกษากฎหมายที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง

กล่าวโดยสรุป สิทธิในการที่จะได้รับการจัดหาที่ปรึกษากฎหมายจากภูมิลำเนาที่ตนอยู่ได้ว่าเป็นสิทธิที่สำคัญที่เด็กและเยาวชนสมควรจะได้รับความคุ้มครองในคดีอาญา อันเป็นการคำนึงถึงสวัสดิภาพและประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับมาตรฐานสากลที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิการมีที่ปรึกษากฎหมายเอาไว้ การจัดหาที่ปรึกษากฎหมายให้กับเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวกลางและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 นั้นยังมีปัญหาและกระทบต่อสิทธิของเด็กและเยาวชน จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาและแก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์การแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายเสียใหม่ และเพิ่มคุณสมบัติของที่ปรึกษากฎหมายให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่มากยิ่งขึ้น เพื่อให้มีความเหมาะสมกับ

⁵ United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems article 37

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน และบรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

5.2 ข้อเสนอแนะ

1. แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ดังนี้

1.1 ชั้นสอบสวน แก้ไขมาตรา 75 วรรคสอง และวรรคสาม เพื่อให้มีการแจ้งสิทธิเด็กและเยาวชนที่จะได้รับการจัดหาที่ปรึกษากฎหมายจากรัฐ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

“ในการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดจะต้องมีที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชนร่วมอยู่ด้วยทุกครั้ง ก่อนเริ่มแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำให้พนักงานสอบสวนถามเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดว่ามีที่ปรึกษากฎหมายหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาให้ พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่าเด็กหรือเยาวชนมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของเด็กหรือเยาวชนอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ ทั้งนี้ เมื่อคำนึงถึงอายุ เพศ และสภาพจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดแต่ละราย

ในการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำคดีที่เป็นความผิดหลุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดหลุโทษ เฉพาะเยาวชนสามารถสละสิทธิในการได้รับการจัดหาที่ปรึกษากฎหมายจากรัฐได้ เมื่อได้รับความยินยอมจากบิดา หรือมารดา หรือผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยแล้ว ในกรณีเช่นนี้รัฐจะไม่จัดหาที่ปรึกษากฎหมายให้ ถ้าพนักงานสอบสวนเห็นว่าการที่เยาวชนไม่มีที่ปรึกษาภาษะนั้นจะไม่กระทบต่อผลประโยชน์ของเยาวชน ในกรณีที่พนักงานสอบสวนอนุญาตให้เยาวชนสละสิทธิการได้รับการจัดหาที่ปรึกษากฎหมายแล้ว หากในภายหลังเยาวชนนั้นไม่ต้องการสละสิทธิดังกล่าวและต้องการให้รัฐจัดหาที่ปรึกษากฎหมายให้ ให้รัฐจัดหาที่ปรึกษากฎหมายให้แก่เยาวชนนั้น”

การแก้ไขดังกล่าวเพื่อเป็นการบัญญัติให้วิธีการสอบปากคำเด็กและเยาวชนเป็นไปตามมาตรฐานสากล ซึ่งเด็กและเยาวชนสมควรที่จะได้รับทราบว่าตนมีสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือในการจัดหาที่ปรึกษากฎหมายให้จากรัฐ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองและสนับสนุนหลักประกันที่จำเป็นจากรัฐ และการบัญญัติขึ้นตอนดังกล่าวเอาไว้อย่างชัดเจนทำให้การ

ดำเนินการแจ้งสิทธิก่อนมีการแจ้งข้อหาและสอบปากคำของพนักงานสอบสวนมีแนวทางปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน โดยไม่เกิดปัญหาการโต้แย้งหรือตีความกฎหมายที่แตกต่างกัน และมีข้อยกเว้นให้เยาวชน สามารถสละสิทธิในการมีที่ปรึกษากฎหมายสำหรับคดีลหุโทษหรือคดีเล็กน้อยได้ โดยจะต้องได้รับความยินยอมจากบิดา หรือมารดา หรือผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ และพนักงานสอบสวนจะต้องเห็นว่าการสละสิทธิดังกล่าวนั้นไม่ส่งผลกระทบต่อประโยชน์และสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนด้วย ทั้งนี้ เหตุผลเพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้าในการสอบสวน และเพื่อความสะดวกรวดเร็วของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนในคดีเล็กน้อยและคดีลหุโทษ อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะสละสิทธิดังกล่าวไปแล้ว เยาวชนก็ยังมีสิทธิที่จะได้รับการจัดหาที่ปรึกษากฎหมายใหม่ได้เมื่อมีการร้องขอต่อพนักงานสอบสวนเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและสิทธิประโยชน์ของเยาวชนเป็นสำคัญ

1.2 ชั้นพิจารณาคดี แก่ไขมาตรา 120 ให้คดีความผิดลหุโทษหรืออัตราโทษไม่เกินความผิดลหุโทษ เยาวชนที่อายุเกิน 15 ปี สามารถสละสิทธิในการที่จะมีที่ปรึกษากฎหมายได้ภายใต้ความยินยอมของบิดา หรือมารดา หรือผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย ดังนี้

“ในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว จำเลยจะมีทนายความแก้คดีแทนไม่ได้แต่ให้จำเลยมีที่ปรึกษากฎหมายเพื่อปฏิบัติหน้าที่ทำนองเดียวกับทนายความได้ ในกรณีที่จำเลยไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ให้ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้ เว้นแต่ ในคดีที่เป็นความผิดลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษและจำเลยอายุเกินสิบห้าปี จำเลยสามารถสละสิทธิในการได้รับการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายจากศาลได้ เมื่อได้รับความยินยอมจากบิดา หรือมารดา หรือผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยแล้ว ในกรณีเช่นนี้ศาลจะไม่แต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้ถ้าศาลเห็นว่ากรณีที่จำเลยไม่มีที่ปรึกษากฎหมายนั้นจะไม่กระทบต่อผลประโยชน์ของจำเลย

ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้จำเลยสละสิทธิการได้รับการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายตามวรรคแรกแล้ว หากในภายหลังจำเลยไม่ต้องการสละสิทธิดังกล่าวและต้องการให้ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้ให้ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้แก่จำเลย”

การแก้ไขดังกล่าวเพื่อผ่อนคลายความเคร่งครัดลงให้สอดคล้องกับโครงสร้างและลักษณะการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ที่จะต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก

และเยาวชนเป็นสำคัญ โดยไม่จำเป็นต้องมีวิธีพิจารณาอย่างเคร่งครัด แต่จะเป็นการดำเนินคดีในลักษณะการปรึกษาหารือ หรือให้คำปรึกษาภายในครอบครัว เพื่อหามาตรการที่ดีที่สุดสำหรับเด็กและเยาวชน โดยศาลสามารถใช้มาตรการอื่นเพื่อเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนออกจากวิธีพิจารณาในศาลได้ หรือในคดีที่มีความผิดเล็กน้อยซึ่งสามารถไกล่เกลี่ยหรือใช้มาตรการพิเศษได้ทันที จึงสมควรให้สิทธิเยาวชนที่อายุเกินกว่า 15 ปี ในการที่จะไม่ต้องการที่ปรึกษากฎหมายในคดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อยซึ่งอัตราโทษไม่เกินความผิดหลุโทษได้ ภายใต้ความยินยอมของบิดา หรือมารดา หรือผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย ทั้งนี้ ศาลจะต้องเห็นว่าการที่เด็กและเยาวชนไม่มีที่ปรึกษากฎหมายนั้นจะไม่กระทบต่อผลประโยชน์ของเด็กและเยาวชนด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจำเลยจะสละสิทธิดังกล่าวไปแล้ว หากในภายหลังเปลี่ยนใจต้องการมีที่ปรึกษากฎหมาย ก็สามารถที่จะร้องขอให้ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้ตนเองได้เสมอในทุกๆ ขั้นตอนการพิจารณาคดีในศาล เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและสิทธิประโยชน์ของจำเลยที่เป็นเยาวชนเป็นสำคัญ

และแก้ไขบทบัญญัติอื่นๆ ให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าวด้วย กล่าวคือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 127

“ในกรณีที่จำเลยไม่สามารถมาฟังการพิจารณา ถ้าศาลเห็นสมควรศาลจะสั่งให้สืบพยานในข้อที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นที่ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ลับหลังจำเลยได้ แต่ทั้งนี้ ต้องกระทำต่อหน้าที่ปรึกษากฎหมายของจำเลยนั้น เว้นแต่กรณีที่จำเลยไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ให้สืบพยานต่อบิดา หรือมารดา หรือผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย และจัดทำสำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานนั้นให้แก่บุคคลดังกล่าวเพื่อใช้อ้างอิงในการพิจารณาคดีได้”

2. แก้ไขข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมายการจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ข้อ 32 ให้ที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งจะต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

“(1) เป็นผู้มีความพร้อมที่จะอุทิศเวลาปฏิบัติหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง

(2) ไม่เป็นผู้เคยถูกตักเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรจากคณะกรรมการกำกับดูแลที่ปรึกษากฎหมายในเรื่องไม่ปฏิบัติตามระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย และเสียหายแก่เกียรติ

ศักดิ์แห่งวิชาชีพ เกินกว่าหนึ่งครั้งภายในเวลาห้าปีนับแต่วันจัดทำบัญชีที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง

(3) มีประสบการณ์การทำงานในด้านกฎหมายไม่น้อยกว่า 1 ปี หรือมีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ในศาลเยาวชนและครอบครัวหรือศาลอื่นๆ”

3. บัญชีรายชื่อของที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งควรมีการแบ่งประเภทบัญชีออกเป็นหลายบัญชีตามประสบการณ์ของที่ปรึกษากฎหมาย เพื่อจะได้แต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้กับเด็กและเยาวชนได้เหมาะสมกับความร้ายแรงและอัตราโทษของคดี เช่น ขึ้นทะเบียนบัญชีที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งเป็นสองบัญชี บัญชีที่หนึ่งจะขึ้นบัญชีเฉพาะที่ปรึกษากฎหมายที่มีประสบการณ์เกินกว่า 5 ปี โดยจะแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายในบัญชีแรกให้เฉพาะคดีอาญาแผ่นดินที่มีอัตราโทษสูงหรือคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ส่วนบัญชีที่สองจะขึ้นบัญชีเฉพาะที่ปรึกษากฎหมายที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งจะแต่งตั้งให้สำหรับคดีที่ไม่ร้ายแรง คดีความผิดต่อส่วนตัว หรือ คดีละเมิด เป็นต้น

4. ปรับปรุงเรื่องค่าตอบแทน สวัสดิการ ของที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง เพื่อจูงใจให้ที่ปรึกษากฎหมายที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายแต่งตั้ง และควรมีการปรับปรุงโครงสร้างของระบบที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง โดยควรให้รัฐสามารถจ้างที่ปรึกษากฎหมายที่ทำงานในสำนักงานเอกชนให้มาปฏิบัติหน้าที่ที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งได้ โดยมีค่าตอบแทนทั้งที่จ่ายตามลักษณะงานที่ทำ หรือจ่ายค่าตอบแทนเป็นรายเดือนเหมือนเป็นพนักงานของรัฐ

5. ควรมีการดำเนินการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือด้านที่ปรึกษากฎหมายให้แก่เด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการจัดหาที่ปรึกษากฎหมายให้กับเด็กและเยาวชนโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และเพื่อประสานงานกับสถานีตำรวจที่อยู่ห่างไกลจากศาลเยาวชนและครอบครัว โดยเทียบเคียงกับในประเทศอังกฤษ ที่จะมีหน่วยงานคอยให้ความช่วยเหลือ ชื่อ Legal Aid Agency ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนทั้งด้านเงินทุนและความช่วยเหลือในการจัดหาทนายความให้แก่จำเลยหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา หรือในประเทศแคนาดา มีการจัดตั้ง The Office of the Children's Lawyer ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้สำนักอัยการสูงสุด

(Ministry of the attorney general) ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนด้านทนายความ และให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น